Befintliga och potentiella delningstjänster.

- **Förutsättningar för etablering i Örebro samt kommunens roll i det**

Sammanfattning

Syftet med kartläggningen är att få reda på vilka tjänster som finns i landet för att kunna bedöma vilka som är intressanta för Örebro och vilka aktörer som kan behöva involveras i driften.

Kartläggningen har främst använt sig av inläsning av utredningar, rapporter, webbsidor och dokumentation från seminarier och liknande på temat. En enkät till kommunkoncernens verksamheter om befintliga och önskvärda delningstjänster gav bilden av befintliga tjänster inom kommunala verksamheter.

Då det saknas en vedertagen definition och det är svårt att avgränsa vad som egentligen menas med delningstjänster så har en lokal definition använts i rapporten. Definitionen lyder: ”Privatpersoner eller verksamheter som ger allmän men tillfällig tillgång till underutnyttjade varor eller tjänster som omedelbart ökar resurseffektiviteten, mot eller utan betalning”.

Rapporten konstaterar att Örebro kommun har svårt att agera för att delningstjänster som är kommersiella ska användas mer eftersom det riskerar att gynna enskilda företag.

Tre exempel på ideella-nationella delningstjänster kan dock marknadsföras genom Klimatsmart vardag, kommunens kanal till invånarna om en hållbar livsstil.

När det gäller ideella-lokala delningstjänster har rapporten identifierat ett tiotal tjänster som styrgruppen kommer att diskutera vidare. Diskussionen gäller huruvida vad som krävs för att åstadkomma en etablering, vilka nyttor det kan ge, vem som kan driva tjänsten och vilka beslut som krävs.

En förutsättning för att fortsätta utveckla delningsekonomin är dessutom att det inrättas någon form av grupp som efter det tidsbegränsade uppdraget som styrgruppen har kan hantera motsvarande frågeställningar för de nya exempel på delningstjänster som framöver kommer dyka upp allt snabbare.

Innehåll

Inledning 4
Bakgrund 4
Syfte 4
Metod 4
Delningsekonomin 5
Vad menar vi med delning? 5
Förutsättningar för delning 6
Nyttan av delning 8
Hinder för delning 9
Internationell utblick 9
Kommunens roll 9
Resultat 11
Delning inom kommunkoncernen 11
Vad delas idag? *11*
Specifik elektronik som skulle kunna delas *12*
Vad skulle kunna delas i framtiden? *12*
Vilka kommunala verksamheter delar? *13*
Vad krävs för att dela mera? *13*
Delning i Örebro som plats idag 13
Potentiella delningstjänster för Örebro som plats 14
Kommersiella delningstjänster via nationella eller internationella plattformar *14*
Ideella nationella delningstjänster *15*
Ideella lokala delningstjänster i övriga Sverige *15*
Diskussion om intressanta delningstjänster och kommunens roll 19
Intressanta delningstjänster 19
Intern verksamhetsstyrning *19*
Tillhandahålla *19*
Möjliggöra *21*
Reglera *21*
Fler människor i egen försörjning *22*
Vägen vidare 22
Att organisera för delning *23*
Referenser 24
Litteratur 24
Digitala källor 24

Inledning

Bakgrund

I Cirkulära Örebro, avfallsplan för Örebro kommunkoncern, finns en åtgärd att ”Kartlägga vilka gemensamma resurser och privata initiativ till delning som förekommer i Örebro för att på lämpliga sätt kunna stötta utvecklingen av delningsekonomi”. Åtgärden kopplar till målet ”Antalet delningstjänster och dess synlighet i Örebro kommun ska öka”, vilket är ett sätt att förebygga avfall och därmed minska resursförbrukning och klimatpåverkan. Rapporten bidrar också till mål 6.4 i Örebro kommun Program för hållbar utveckling: ”År 2030 förvaltas befintliga byggnader och fysiska strukturer på ett hållbart sätt. Produkter och andra resurser underhålls, delas och återbrukas så att de används länge och effektivt samtidigt som material återvinns”.

Under 2020 påbörjade Kultur- och fritidsförvaltningen arbetet med ett uppdragsdirektiv kallat ”Kostnadsfri utlåning” med syfte att ”erbjuda kostnadsfri utlåning utifrån behov och bidra till återbruk samt meningsfull sysselsättning för att fler ska kunna ta sig vidare mot egen försörjning”. Uppdraget består av två deluppdrag; ett om att utveckla och stabilisera en kostnadseffektiv kommunövergripande organisation som tillhandahåller Fritidsbankens utbud i city, stadsdelar och landsbygd, medan det andra (detta uppdrag) ska kartlägga vilka initiativ till delning i ett bredare perspektiv som finns tillgängliga (någonstans) och skulle kunna finnas i Örebro.

Syfte

Syftet med kartläggningen är att få reda på vilka tjänster som finns i landet för att kunna bedöma vilka som är intressanta för Örebro och vilka aktörer som kan behöva involveras i driften. Att på ett principiellt plan tydliggöra Örebro kommunkoncerns roll i den lokala delningsekonomin är en viktig del av uppdraget. I bedömningen av relevanta tjänster ingår att öka kunskapen om nyttor med delning såväl som vilka hinder som finns.

Metod

Kartläggningen har använt sig av följande metoder:

- Inläsning av utredningar, rapporter, webbsidor och dokumentation från seminarier och liknande på temat
- Enkät till kommunkoncernens verksamheter om befintliga och önskvärda delningstjänster
- Fråga till allmänheten via Instagram om befintliga delningstjänster i Örebro
- Nyhet på kommunens intranät med önskemål om tips på delningstjänster

En mindre arbetsgrupp bildades för kartläggningen där avstämningar av rapporten gjordes maj-augusti 2021. I arbetsgruppen ingick utöver uppdragsledare Andreas Sävenstrand från Kommunstyrelseförvaltningen Mona Öhrn och Helen Heidkamp från Tekniska förvaltningen samt Lisa Jensen från Örebrobostäder. Avstämningar har också gjorts i styrgruppen där en slutversion av denna rapport presenterades oktober 2021.

Styrgruppen kommer från november 2021 och framåt ta resultaten av rapporten vidare.

Delningsekonomin

Vad menar vi med delning?

Det saknas en egentlig definition av delningsekonomi. I den statliga utredningen Delningsekonomi – På användarnas villkor (2017:26) definieras delning som ”Privatpersoner som bortom den egna bekantskapskretsen ger varandra tillfällig tillgång till underutnyttjade varor eller tjänster, mot eller utan betalning”.

Bristen med denna definition är att den inte tydligt inkluderar delning där offentliga, ideella eller privata organisationer står för delningen, vilket det finns flera exempel på och som är lika relevant. Relevansen, menar vi, kan bedömas utifrån dessa tre kriterier som kännetecknar delningsekonomin:

1. *Nyttiggörande*. En resurs som används sällan ges möjlighet att användas av fler och bidrar därmed till högre resurseffektivitet.
2. *Matchning*. Via en analog eller digital plattform kan matchning ske mellan sökande och tillhandahållande användare.
3. *Tillgänglighet*. Skifte sker från ägande till att man som användare har tillgång till resurser när man behöver dem.

Vi räknar utifrån detta till exempel följande företeelser till delningsekonomin:

- Delning av prylar.
- Bilpooler
- Delning av överskottsmat som ersätter egen matlagning (t.ex. från restaurang) eller räddar mat som annars förfars (t.ex. fallfrukt eller butiksvinn)
- Delning av lokaler som inkluderar utrustning som man annars själv hade kunnat köpa (t.ex. verktyg, musikanläggning) eller utrustning som är kopplat till ett hantverk (slöjd, verkstad, kök).
- Mötesplatser för delning av kunskap i att ”leva resurseffektivt” såsom hur man reparerar, omskapar, odlar själv eller liknande. Detta ger tillgänglighet genom att man klarar något själv.

Det kan finnas fler exempel som inkluderas, särskilt som detta nu är en snabbt växande bransch, men ovanstående exempel tydliggör förhoppningsvis vad vi i rapporten har använt som skiljelinje. Det är inte heller alltid meningsfullt att fastna i definitioner. En delning av ytor för kreativa projekt kan till exempel vara mycket positivt för social sammanhållning och stadens attraktivitet, men har kanske mindre med resursbesparing att göra. Det kan ändå vara en relevant aktivitet.

Gränsen kan också tydliggöras genom att beskriva andra närliggande företeelser som vi *inte* räknar till delningsekonomin:

- *Näringsverksamheter som hyr ut utrustning.* Biluthyrning görs med huvudsyfte att generera vinst, även om det också kan bidra till viss resursbesparing.
- *Delning av inköpt mat.* Vi anser inte att ”soppkök” som bygger på inköpt mat är delning, eftersom det inte nyttiggör livsmedel som annars inte skulle användas.
- *Delning av möteslokaler.* Om en delning av möteslokalen innebär att det i förlängningen inte behöver byggas nya byggnader är resursbesparingen stor, men det kan vara svårt att göra den kopplingen – hur många behöver låna lokalen innan vi sparat in ett hus?
- *Delning av annan kunskap.* Att dela kunskap generellt är svårt att visa att det innebär någon resursbesparing.

- *Begagnatförsäljning mellan privatpersoner.* Här anses varan ha bytt ägare permanent. Att ”byta” innebär ofta att man helt enkelt säljer begagnade artiklar, eller lämnar in något och tar något annat. Båda är att betrakta som återbruk eftersom man inte förväntas lämna tillbaka artikeln efter en tids användning.
- *Privatpersoner eller bemanningsföretag som utför uppdrag åt privatpersoner.* Här är det svårt att se någon vinst i resurseffektivitet. Att en ungdom sitter barnvakt en kväll eller att en äldre får hjälp att bära in den nya möbeln underlättar vardagen och kan möjligen bidra till social sammanhållning, men det sparar inte naturresurser.
- *Delning av allmän plats.* Allmänningar såsom parker, utegym, boulebanor och liknande ser vi som etablerade kommunala tjänster och inte en delningstjänst[1].
- *Delning av färdbevis.* Att dela busskort kan möjligen bidra till ökat kollektivt resande, men det innebär ingen omedelbar resursbesparing utan är mer ett sätt att spara pengar för individen.

Vår definition blir därmed:
”Privatpersoner eller verksamheter som ger allmän men tillfällig tillgång till underutnyttjade varor eller tjänster som omedelbart ökar resurseffektiviteten, mot eller utan betalning”.

- *Privatpersoner eller verksamheter* för att delning inte bara sker mellan privatpersoner.
- *Allmän* för att det ska vara för alla, men inte bara utgå från privatpersoner som ”bortom den egna bekantskapskretsen” gör.
- *Omedelbart* för att det ska vara en direkt effekt kopplat till att inte behöva äga själv snarare än något som teoretiskt kan ske i en förlängning.
- *Ökar resurseffektiviteten* för att minskad resursförbrukning är den tydligaste motiveringen till delningstjänsternas relevans. Att det också sänker trösklar för att använda ”svårtillgängliga” artiklar är ofta en bieffekt av just artiklar med hög resursförbrukning.
- *Mot eller utan betalning* är fortfarande den bästa beskrivningen trots att många delningstjänster utgår från att det ska vara gratis eller till självkostnadspris så finns det ju också många som är kommersiella med vinstsyfte, men som utgår från samhällsnyttan i tillgängliggörandet.

Förutsättningar för delning

Enligt en svensk undersökning från 2016 var det 10 procent av svenskarna som någon gång hade använt en plattform för delning (SOU 2017:26). De flesta är yngre högutbildade som bor i storstäder, men användningen får nog antas ha ökat och spridits till lite fler målgrupper sedan 2016. Motiven till att dela är främst att det ger en enklare tillgång och är billigare än att köpa.

Delningstjänsterna kan kategoriseras på olika sätt utifrån hur de tillgängliggörs och hur de tar betalt. En första indelning är om mötesplatsen är analog/fysisk eller om den är digital/webbaserad. Därutöver finns det en tydlig skiljelinje mellan om tjänsten är ideell eller kommersiell respektive global eller lokal (Figur 1). De kommersiella bedrivs ofta i aktiebolagsform och är därmed att betrakta som vilket annat företag som helst med de implikationer som följer vad gäller kommunens roll. De ideella och lokala är samtidigt nästan alltid analoga/fysiska. En tillkommande kategori är facebook-grupper där olika tjänster och varor byts eller lånas, men som inte är särskilt anpassade för ekonomiska

[1] Hela tanken med kommuner kan ju ses som en enda stor delningstjänst där alternativet vore att alla fixar sitt eget avlopp, vattenförsörjning osv. Vissa av de kommunala tjänsterna är lagstadgade, andra inte, och vi väljer att se det som att tjänster som är vanligt förekommande i de flesta kommuner inte är delning.

transaktioner. Vi kommer senare in på varför det ideella/lokala hörnet anses mest relevant för koncernen.

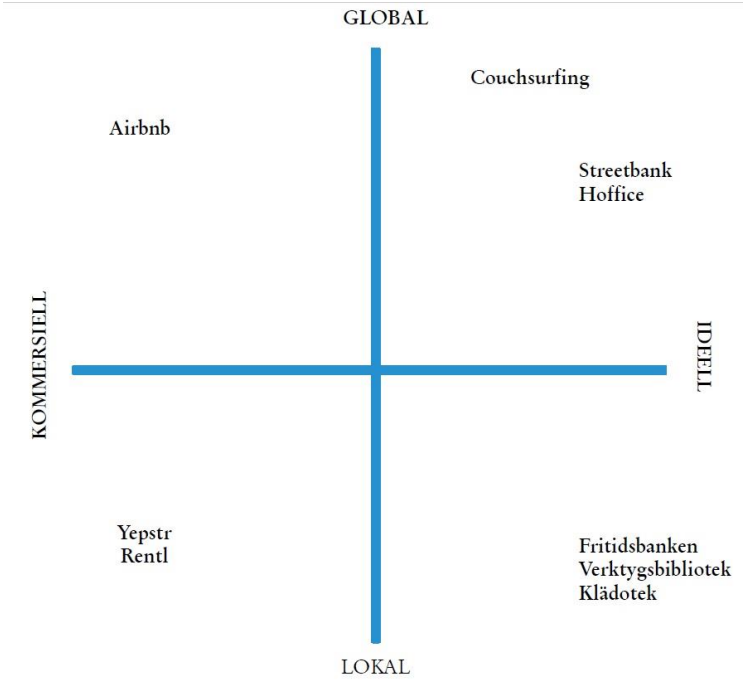

Figur 1. Kategorisering av olika typer av delningstjänster utifrån skalor global-lokal respektive kommersiell-ideell. Källa: SOU 2017:26.

Vidare finns det olika sätt att betala för en delningstjänst och detta är de vanligaste formerna (SOU 2017:26):

1. Provisionsersättning. Detta gäller främst för plattformar som fördelar arbetstid/kompetens (t.ex. Yepstr) och har uppdrag kring trädgårdsskötsel, barnvakt, hundrastning, mm. Andra exempel är plattformar för prylar såsom Hygglo. Uppdragstagaren får betalt efter antal uppdrag/hyror.
2. Medlemskap. En basnivå i en plattform kan vara kostnadsfri, men en högre premiumnivå som ökar chanserna till matchning fås mot en avgift (t.ex. Care.com).
3. Fast ersättning. Tas ofta ut som serviceavgift av plattformen när någon hyr ut något.
4. Donation, som är frivillig, eller att användaren själv ”betalar” genom egen ideell arbetstid på den fysiska mötesplatsen där delning sker.
5. Annan ”betalning” handlar om byten där man själv lämnar in t.ex. kläder samtidigt som man tar ett plagg, vilket ofta också är fallet i bokbyteslådor.
6. Mer ovanligt är auktionsförfarande där flera utförare kan lägga anbud på ett uppdrag (t.ex. transporttjänster) som den sökande lägger ut på plattformen.

Delning är också en tillitsbransch som bygger på ett förtroende användare emellan samt för plattformen. Förtroendet handlar bland annat om att saken ska lämnas tillbaka och i oskadat skick, men kan också handla om trygghetsaspekter när tjänster utförs såsom samåkning. Olika sätt att stärka detta förtroende är betygsystem eller legitimering med bank-id eller facebook-konton. Det finns också försäkringar eller ekonomiska garantier som ska täcka eventuella skador. Men i övrigt är det mycket bristfälligt beskrivet vilka rättigheter användarna har och vilka priser som gäller, utan de förväntas i allmänhet själva lösa eventuella tvister eller frågor som uppstår parterna emellan (SOU 2017:26).

Det finns i allmänhet två rättsliga förhållanden att utgå från, det mellan plattform och användare och det mellan de två användarna (SOU 2017:26). Avgörande anses också vara om det plattformen tar betalt för sina tjänster och om den tillhandahållande användaren definieras som näringsidkare. De lagtolkningar som görs i mer detalj är främst ur användarnas perspektiv (t.ex. fel på vara, dröjsmål, säkerhet/skador, tvister, moms och annan redovisning) och har inte särskilt stor betydelse för kommunens roll.

Enligt den nationella strategin för cirkulär ekonomi (Regeringskansliet, 2020) ska en handlingsplan tas fram som bland annat ska förbättra konsumentinformationen, skapa förutsättningar för ett större utbud och efterfrågan av tjänster för delning, samt göra det enkelt och lönsamt för näringsidkare och privatpersoner att dela.

Nyttan av delning

Delningsekonomi har flera fördelar. Det kan ses som mer demokratiskt än ägande att alla ges tillgång till samma resurser, oavsett egen ekonomi. Det kan också stärka social sammanhållning genom till exempel mötesplatser där kunskaper och kompetens kan delas. Den effekt som vi i rapporten valt att värdera högt i bedömningen av tjänster är minskad resursanvändning, men det behöver inte vara den främsta drivkraften från användarnas sida där det många gånger kan vara ekonomi eller enkel tillgång som är det viktigaste.

IVL Svenska miljöinstitutet har genom ett par exempel räknat på skillnad i koldioxidavtryck mellan en delad produkt och en nyinköpt. En borrmaskin används i snitt 18 minuter under sin livstid. Helt klart en underutnyttjad resurs. En enkel livscykelanalys som bygger på att delningsanvändaren kör bil 5 km för att hämta borren visar att det går 33 uthyrningar innan miljöpåverkan motsvarar ett nyinköp (IVL Svenska miljöinstitutet, 2018). Just hur resan sker för att hämta verktyget är avgörande, men i exemplet har inte resan för att istället köpa en borr räknats in, vilket egentligen också är en del av kalkylen.

Ett annat exempel bygger på att övergå från enskilda kontor på 1 050 m² till aktivitetsbaserat kontor med 30 procent mindre ytbehov. Det skulle minska elanvändningen med 46 procent, och 20 färre skrivbord och stolar vilket resulterar i minskade koldioxidutsläpp på 2,6 ton (IVL Svenska miljöinstitutet, 2018).

Exemplet delning av kläder visar att koldioxidavtrycket är mycket känsligt för hur kläderna samlas in. Om delningen antas förlänga plaggets livslängd fyra gånger och insamling sker med låga utsläpp så minskar koldioxidavtrycket med 69 procent. Men om livslängden bara fördubblas och kläderna samlas in med bil så *ökar* utsläppen 22 procent (IVL Svenska miljöinstitutet, 2018). Detta beror på att utsläppen från produktion av ett enskilt plagg är relativt litet jämfört med till exempel elektroniska produkter såsom bilar eller borrmaskiner. När det gäller klädproduktion kräver det även stora mängder vatten och kemikalier och denna minskade miljöpåverkan genom delning äts inte upp på samma sätt av hur kläderna samlas in.

En särställning inom delning intar bildelning genom bilpooler genom att de har funnits länge och har tydliga mätbara effekter. I Europa beräknas en poolbil ersätta 4-10 bilar med den minskade resursförbrukning som det innebär. Vidare innebär varje poolbil 50-120 kvadratmeter frigjord yta i stadsmiljön. Utsläppen av koldioxid minskar med 39-54 procent (SOU 2017:26).

Hinder för delning

För att prata om hinder för delning är det lämpligt att först titta på vilka som använder delningstjänster idag och varför. Det är främst ”early adopters” (personer som ofta är först med att prova nya företeelser) som använder delningstjänster (SOU 2017:26). De kan också vara mindre nogräknade med det som annars framförs som hinder för att använda delningstjänster såsom oklarheter gällande rättsregler, partsförhållanden, tillgång till tvistlösning och plattformarnas ställning. Mycket av lösningarna handlar alltså om tydligare information, att utveckla vissa standarder för t.ex. avtal, men också viss utveckling från plattformarnas sida vad gäller att öka tilliten, samt att utveckla nya försäkringstjänster inriktat på delningsekonomin.

Utöver regelmässiga hinder nämns att det kan kännas osäkert att låna en maskin som man inte är säker på hur den fungerar, att ägande möjliggör anpassning av produkten utifrån personliga behov (t.ex. hundbur i bilen), eller att man hellre äger av prestige-, nostalgi-, renlighets- eller bekvämlighetsskäl (SOU 2017:22).

När det gäller vilka hinder kommuner upplever kring delning rör det sig främst om (IVL Svenska miljöinstitutet, 2018):

- Ekonomi. Svårt att veta hur kostnader och intäkter ska fördelas.
- Juridik - konkurrens. Det kan vara en svår gränsdragning när delningen innebär konkurrens med näringsverksamheter.
- Juridik – neutralitet. Kommunen får inte heller gynna enskilda företag framför andra vilket kan bli fallet med kommersiella delningsplattformar kontra säljande företag.

Internationell utblick

I en internationell utblick lyfts Seoul och Amsterdam fram som de städer som var först ut och som har kommit längst med att främja delningsekonomi. Exempel på vad de har gjort är att reglera korttidsuthyrning av boende, etablerat nätverk för delningsekonomi mellan näringsliv, akademi, civilsamhälle och offentlig verksamhet, främjat företagande inom delningsekonomi, system för effektivare användning av parkeringar och lokaler, samt ökat invånarnas medvetenhet genom t.ex. en märkning av verksamheter inom delningsekonomin (SOU 2017:26).

Vidare finns städer som Bologna och Barcelona som fokuserar mer på städernas allmänningar tillsammans med kooperativa företag eller föreningar. En allmänning kan vara en mötesplats där invånare kan träffas för att reparera saker och dela kunskap, men det kan också vara administrativa verktyg och fora för att involvera civilsamhälle i hur staden byggs, utvecklas och förvaltas.

Kommunens roll

Karlstad kommun har publicerat Kommunernas handbok för delningsekonomin (karlstad.se, 2021-07-01). I den anges fem verktygslådor som beskriver vad en svensk kommun kan göra, som till stor del är detsamma som vilken roll kommunen kan anta. Verktygslådorna utgår från forskaren Yuliya Voytenko Palgan (Lunds universitet):

1. **Intern verksamhetsstyrning.** Kommunen som organisation kan dela lokaler, inventarier och bilar mellan förvaltningar för att använda dem effektivt. Man kan också upphandla en funktion som tjänst istället för att äga, vilket främst är ett sätt att förlänga livslängden, men kan också bidra till att andra kan använda samma funktion.

2. **Tillhandahålla.** Här finns flera olika exempel. Saker som kommunen äger kan delas med invånare, där bilpool är det vanligaste exemplet. Kommunen kan också tillhandahålla en arena där anställda (ex. bytarskåp) eller invånare (ex. byteslokal, fixarverkstad) kan byta eller dela saker med varandra. På liknande sätt kan en yta för stadsodling tillhandahållas som ger förutsättningar för delning. Vidare kan kommunen driva verksamheter för delning såsom Fritidsbanken, bibliotek med breddat delningsutbud, lånecyklar eller skolrestauranger som skänker/säljer överbliven mat.
3. **Möjliggöra.** Här är inte kommunen huvudaktör (ägare) utan det handlar om att genom kommunikationsinsatser synliggöra delningstjänster. En mer bestående plattform som samordnar delningsaktörer är Smarta kartan som visar vilka delningstjänster som finns. Vidare kan kommunen bidra genom analyser, projektansökningar, hålla ihop nätverk och agera matchmaker mellan aktörer.
4. **Samarbeta.** I framförallt storstäderna kan mer formaliserade samarbeten inledas genom partneravtal eller Ideellt-Offentligt Partnerskap (IOP), ett icke-kommersiellt gemensamt ansvar mot ett samhälleligt mål.
5. **Reglera.** Lagar, skatter, förbud och policys som reglerar delningsekonomin tas till största delen på nationell nivå i Sverige. Det finns dock exempel på kommuner som har reglerat användningen av elsparkcyklar, antalet dagar som privatbostäder får hyras ut, villkorar ekonomiska bidrag till en förening eller redovisar ambitioner för delning i planprogram eller detaljplaner.

Resultat

Delning inom kommunkoncernen

Vad delas idag?

En enkät om delningstjänster skickades ut till samtliga förvaltningar samt bolagen Öbo, Futurum och Örebroporten. Det kom in 37 svar där vissa valde att skicka frågan till flera delar av förvaltningen, framförallt var det en del enskilda skolor som svarade. Av samtliga svarande var det nio som svarade att de hade interna delningstjänster[2] i form av:

- Bilpool
- Budkörning
- Minibussar
- Parcyklar för personer med funktionsnedsättning
- Verktyg och maskiner för naturvård
- Uthyrning av anläggningsmateriel
- Inplastningsmaskin
- 3D-skrivare
- Mätinstrument lantmäteri
- Böcker (yrkeslitteratur inom förvaltningen)
- Hemkunskapssal

Några ytterligare svar har svagare koppling till den miljömässiga resurseffektiviteten. Det är t.ex. inte främst resurseffektivitet som gör att kommunen har en gemensam *konstplacering*. Den delning av *arbetsrum, klassrum och konferensrum* som görs kan möjligen på lång sikt bidra till att det byggs färre och mindre nya byggnader med dessa resurser, men huvudvärdet ligger sannolikt i det ekonomiska och praktiska. I listan ovan har vi angett hemkunskapssal som relevant eftersom man då också använder specifik utrustning i lokalen som bidrar med ytterligare ett mervärde.

Skälen till att man delar är främst ekonomiskt och/eller praktiska, men också miljömässiga. Ibland bygger det mer på att man har fått en fråga från annan verksamhet.

Liknande frågor ställdes om verksamheten hade delningstjänster som riktas till invånare, föreningar eller andra externa parter. Här svarade tio verksamheter ja och gav följande beskrivning[3]:

- Idrottssal inklusive utrustning
- Slöjdsal inklusive utrustning
- Keramikugn
- Fritidsbanken med sin sport- och fritidsutrustning
- Biblioteken med sin litteratur, tidskrifter och andra media
- Hyrinstrument
- Flaggor

Öbo har utöver exemplen ovan lån av uteleksaker på en av sina gårdar. I flera av deras områden finns också utrustning för skötsel av egna uteplatser.

---

[2] Vi fick även svar som vi bedömer ligger utanför vår definition av delning: skolsköterska, samordnare, tjänster för dammreglering och vattenprovtagning.

[3] Svar som vi bedömde ligger utanför vår definition av delning var byggmätarskåp och ståndarrör enligt VA-taxa där en brukningsavgift tas ut och som mer är en offentlig service. Klassrum för övernattning vid cuper eller externa utbildningsanordnare bedöms inte ha tydlig koppling till miljömässig resurseffektivitet.

Nyttjanderättsavtal (för mark) utgör mer av en gråzon där det kanske beror på vad marken används till, av och för vilka, och under vilka villkor om det ska räknas till delning.

För några av de objekt som delas idag finns det också systemstöd för bokning. Bilar och cyklar bokas via kalenderfunktionen i Outlook. Biblioteken har administrativa system för sina utlån. Dessa kan sannolikt användas för andra typer av objekt också.

I Outlook finns för övrigt ytterligare objekt som delas som inte har framkommit i enkäten, till exempel konferenstelefoner och högtalare, vagnar, samt olika typer av mätutrustning.

Specifik elektronik som skulle kunna delas

I enkäten frågades specifikt om de hade och kunde låna ut vissa typer av säsongselektronik såsom AC, värmefläktar och liknande eftersom det har identifierats som produkter som står oanvända längre perioder. De vanligaste svaren var att man inte hade några, eller hade men inte kunde låna ut, men de som kunde lånas ut framgår av Tabell 1.

Tabell 1. Förekomst av främst säsongselektronik inom olika verksamheter i koncernen som bedömts kunna delas med andra.

Produkt för utlåning	**Verksamhet och antal**
Trädgårdsredskap/-maskiner	Örebro kommuns gymnasieskolor (>5) Öbo fastighetsskötsel (2-5) Funktionsstödsnämnden (>5) FUFA avdelning Arbete (>5) Kultur- och fritidsförvaltningen (>5)
Vagnar för inomhusbruk	Örebro kommuns gymnasieskolor (1)
Värmefläktar	Örebro kommuns gymnasieskolor (2-5) Funktionsstödsnämnden (>5) FUFA avdelning Arbete (>5)
Portabel luftkonditionering (AC)	Funktionsstödsnämnden (>5)
Flyttbara radiatorer	Glanshammars skola (2-5) FUFA avdelning Arbete (2-5)
Lamineringsmaskiner	Änglandaskolan (1) Lillåns skola (2-5) Sörbyängsskolan (1) Funktionsstödsnämnden (>5) FUFA avdelning Arbete (1) Kultur- och fritidsförvaltningen (2-5)
Köksmaskiner	Änglandaskolan (2-5) Funktionsstödsnämnden (>5)

Vad skulle kunna delas i framtiden?

På frågan om de svarande visste något mer de skulle kunna dela[4] kom följande förslag upp:

- Lokaler och fordon
- Maskiner, handverktyg
- Radarkamera för att mäta trafikflöde
- Anläggningsmaterial

[4] Förslag som gavs som vi bedömde ligger utanför vår definition av delning är kompetens i någon form samt tjänsteman i beredskap som kan samarbeta vid större skador eftersom det främst rör sig om arbetstid som sparas.

Förslag som utgör gränsfall vad gäller resurseffektivitet är samarbete kring snöröjning, gräsklippning och sandupptagning. Frågan är om det sparar in utrustning eller om det främst handlar om arbetstid? Man nämner också att vissa lokaler, främst för övernattning i Kilsbergen, kan samnyttjas mer. Ett intressant förslag, som dock mer handlar om själva distributionen än vad som delas, är att Daglig verksamhet skulle kunna fungera som delningscentral och köra ut sakerna dit de behövs.

Samma fråga, men riktat till invånare, gav främst förslag på olika former av lokaler, men särskilt relevant var kanske *fritidsgårdar* och det som finns där liksom *Trainstation* och deras digitala utrustning.

Vilka kommunala verksamheter delar?

Ett annat resultat av enkäten är att vi kan se vilka förvaltningar som har svarat att de delar eller kan tänka sig att dela:

- Förvaltningen förskola och skola
- Förvaltningen för sociala insatser
- Förvaltningen för utbildning, försörjning och arbete
- Kultur- och fritidsförvaltningen
- Stadsbyggnad
- Tekniska förvaltningen
- Öbo

Vad krävs för att dela mera?

Vidare fanns det olika uppfattning om vad som skulle behövas för att deras verksamheter skulle kunna dela mera:

- System för att administrera utlånen
- Funktion som administrerar utlånen
- Ansvar och arbetsmiljö ses som hinder
- Samordning av kontakter mellan förvaltningar och större kännedom om vad som finns
- Noder för delning skulle kanske underlätta byten mellan hundratals kommunala arbetsplatser
- Utökade larmzoner i skolor
- Marknadsföring
- Säkerhetsperspektivet förs fram (oklart om det är tydliggörande som behövs eller om det ses som ett orubbligt hinder)
- Ändrade lagar[5]

De flesta av dessa punkter är rimligt att hantera i samband med att man utreder en specifik tjänst. Bokningssystem med personal finns redan och frågan är mest om de går att använda även för den nya tjänsten.

Delning i Örebro som plats idag

Det är svårt att kartlägga delningsekonomin eftersom vissa plattformar endast är tillgängliga för de som bor i ett visst område eller är del av en viss gemenskap, t.ex. en Facebook-grupp. Där finns till exempel den slutna gruppen ”Dela, byta, låna Örebro”

[5] Ett av bolagen svarade detta, men specificerade inte mer. Möjligen har det att göra med lagar om hur man får sälja mellan bolag och kommun?

med 173 medlemmar och 4 inlägg den senaste månaden. Exempel på en mer geografiskt avgränsad grupp är ”Tage Latorp-Vintrosa” som är öppen och har 400 medlemmar, men främst inriktat på att skänka saker. På temat byte finns även den större gruppen ”Bytardagar Örebro län” med 3 658 medlemmar som tipsar om när och var bytardagar anordnas, men där aktiviteten i princip har legat nere under pandemin.

Under 2018 genomförde ROS-nätverket[6] en workshop om cirkulär ekonomi på ett av deras ”Framtidsforum”. Där dokumenterades vad som finns i Örebro län inom Smarta kartans huvudkategorier allmänningar, konsumtion, kunskap och möten, mobilitet respektive produktion och yta.

Det kan konstateras av dokumentationen att stort fokus lades vid allmänningar[7] som inte bedöms falla inom vår definition av delning. De exempel från workshopen som i våra ögon handlar om delning är:

- Uteteket
- Fritidsbanken
- Facebook-grupp Omställning Örebro
- Facebook-grupp Hållbart Latorp
- Bilpooler[8]
- Framtidsträdgården
- Skjutsgruppen
- Kollektivhusen i Ladugårdsängen

Flera exempel gällde också lokaler av olika slag. Som vi varit inne på tidigare bedöms det som mer relevant delning när lokalen också inkluderar utrustning som man lånar, som man hade kunnat stå för själv, samt att eventuell hyra är till självkostnadspris. Exempel på det kan vara bibliotek, öppna förskolor, Föreningarnas Hus, Kulturhuset, kyrkor & församlingshem.

Ett exempel på hur svårt det kan vara att hitta delningstjänsterna är att vi genom kartläggningen hittade Stockholm food sharing som delningstjänst på annan plats och tänkte att det kan vara något för Örebro Stadsmission. Efter läsning av deras hemsida visade det sig att de redan driver Matcentralen som delar ut matkassar till utsatta hushåll genom samarbete med vissa matbutiker och deras produkter som är felmärkta, delvis skadade eller liknande. Men det beskrivs inte som en delningstjänst och är därmed svår att hitta via allmän sökning på temat.

Potentiella delningstjänster för Örebro som plats

Kommersiella delningstjänster via nationella eller internationella plattformar

De kommersiella delningstjänsterna finns oftast via en app. Genom dessa är de förstås tillgängliga var som helst, men huruvida det faktiskt delas några lokala resurser i just Örebro beror ju på vem som lägger ut resurser och hur efterfrågan ser ut lokalt (Tabell 2).

---

6 ROS, Regional Omställning i Samverkan, är civilsamhällets nätverk av aktörer i Örebro län.

7 Platser som nämndes var ytor för lek och motion som boulebanor, frisbeegolf, skateparker, motions- & skidspår, utegym, utomhusbad, Tegelbruket; platser för odling som Öbos odlingslotter; och ytor för rekreation såsom Karlslund, Wadköping, Oset och andra naturreservat. Dessa bedöms inte rymmas inom vår definition av delning.

8 Vid den tiden fanns Sunfleet, men de har lämnat Örebro och Örebro kommun upphandlar för närvarande en ny bilpool som ska vara öppen för allmänhet att boka. Öbo har tills nu haft bilpoolen Ekobil, men som framöver kommer drivas av en förening istället.

Tabell 2. Resurser som delas via exempel på nationella och internationella plattformar och eventuell information om hur mycket de används i Örebro. Listan ska inte ses som uttömmande.

Resurs som delas[9]	**Exempel på plattformar (adress)**	**Lokal användning Örebro**
Barnkläder	Hyber (Hyber - Hyr allt mellan barnkläder och barnvagnar från utvalda varumärken)	Saknar lokal info om antal som hyr. Totalt har Hybers medlemmar sparat in 1 ton koldioxid enligt webbsidan.
Bil	Go more (GoMore | Privat Biluthyrning och Leasing) Snappcar (Hyr bil i ditt område - privat bildelning - SnappCar)	Vid sökning på GoMore för bokning 2 timmar i Örebro kom det upp 13 bilar på vardag och 16 på helgdag, både personbilar och skåpbilar. Säger att de har över 100 000 användare i Sverige. Vid sökning på Snappcar för bokning 2 timmar i Örebro kom det upp 6 bilar på vardag och 7 på helgdag.
Prylar	Hygglo (Hygglo - Hyr ut dina prylar och hyr av andra)	I Örebro kommun finns 135 uthyrare med 507 annonser och 1 410 personer har hyrt något. Vanligaste annonsen är byggställning, ozongenerator och SUP.
Släp	Rentail (Rentail – Hyr eller hyr ut din släpvagn. Enkelt, miljösmart och försäkrat!)	Vid sökning på Örebro med 30 km radie fanns 9 släp utlagda.
Utelek/spel	Piffl (Piffl - Aktiviteter nära dig)	Befintliga boxar kan bara sökas via app, men konceptet verkar bygga på att kommuner ska etablera boxarna.
Verktyg och maskiner	Ihopa Grannbox (Prylpool (ihopa.com))	Verkar saknas i Örebro. Finns ett hundratal boxar i Sverige, de flesta i Stockholmstrakten. Inriktat på BRF/samfälligheter men går även att få för lägenheter.

Ideella nationella delningstjänster

Skjutsgruppen är en nationell Facebookgrupp för samåkning som har samarbete med flera regioner via en förening.

Co-grow (Co-Grow – Dela odlingsglädje) matchar odlare som saknar odlingsyta med trädgårdsägare. Webbtjänsten är gratis, men man uppmuntras stötta den ideella föreningen genom att bli medlem.

Fruktförmedlingen (Fruktförmedlingen (aktavara.org)) visar var det finns överskott av frukt att hämta i såväl anmälda trädgårdar som allmänningar.

Ideella lokala delningstjänster i övriga Sverige

De lokala delningstjänsterna är oftast analoga och fysiska plattformar, men kan även vara digitala (Tabell 3).

[9] Här bortser vi från tjänster som handlar om arbetskraft eftersom det främst handlar om förmedling av tjänster som inte sparar resurser (ex. Yepstr, Veteranpoolen), och liknande hjälp med transport och montering (ex. Tiptapp, Taskrunner), Elscootrar eftersom det är en ren uthyrning av fordon som inte är till självkostnadspris (Voi, Qick, m.fl.).

Tabell 3. Identifierade lokala plattformar från Sverige. Listan ska inte ses som uttömmande, men dessa är de vi har hittat eller fått tips om under kartläggningen. Liknande plattformar som finns i flera kommuner upprepas inte eftersom huvudsyftet är att få reda på olika koncept som finns.

Resurs som delas[10]	**Namn och ort (ev. länk)**	**Driftsform**
Bilar	Danderyd m.fl. (bilpool)	Flera kommuner har bilar som kvällstid och helger öppnas för allmänhet att använda.
Boyta	Falun (Öppna ditt hem), Karlstad (Hjärterum)	Invånare med stora hus erbjuder rum till studenter eller nyanlända
Cyklar	Göteborg (Styr och ställ) Halmstad (Cykelbiblioteket) Malmö (Naturskyddsföreningen)	Styr och ställ är en cykelpool där man via lånekort kan låna cyklar på olika platser i staden. Cykelbiblioteket ger möjlighet att prova t.ex. lådcykel eller elcykel inför köp. I Malmö lånar Naturskyddsföreningen ut sin lådcykel till medlemmar.
Frön	Fröbiblioteket Ängelholm Fröbiblioteket - Bibliotek Familjen Helsingborg (bibliotekfh.se)	Invånare kan låna frön på våren på biblioteket och lämna tillbaka motsvarande frön på hösten.
Kläder	Karlstad (Svenska kyrkan)	Utlån av dopklänning, brudkrona
Mötesplats	Stockholm (Bagarmossen resilience center Start | Bagarmossen Resilience - Mötesplats för lokal resiliens)	Lokal mötesplats med uthyrning av kontorsplatser, gemensamma matinköp från lokala bönder, lånegarderober, bildelning, permakulturodling.
Leksaker	Leksaksbiblioteket (Göteborg)	Kommunal mötesplats med barn- och föräldraaktiviteter med möjlighet att låna hem leksaker
Odlingsyta	Vikenodlarna (Karlstad)	Samarbete med studieförbund där gemensam odling görs i en park i studiecirkelform.
Mat	Klimatlådan (Mora) Stockholm food sharing	Överbliven mat från skolköket får köpas av elever och personal Food sharing bygger på att volontärer samlar in överbliven mat från butiker och lagar på, eller distribuerar till, offentliga platser.
Prylar	Göteborg (Dela mera Dela mera - Göteborgs Stad (goteborg.se)) Karlstad Swinga Swinga | Låna saker av varandra i grannskapet)	På Göteborgs bibliotek och kulturhus kan man låna sällskapsspel, verktyg, köksredskap och kan önska annat man vill låna. Karlstad har via kooperativ förening utvecklat en lokal app för att dela prylar och används i vissa bostadsområden som anmäler intresse.
Reparations-yta	Göteborg (Fixoteket) Stockholm (Cykelkök)	Fixoteket är en lokal i stadens regi där man kan låna verktyg för att göra om eller reparera prylar. Har handbok för inrättande Fixoteket+handbok.pdf (goteborg.se) Cykelköket är specifikt för service av cyklar.

[10] Vi har uteslutit exempel med delning av busskort eftersom det främst innebär en ekonomisk besparing, gemensam djurhållning i bostadsområden eftersom främst syftet verkar vara trivsel, läxhjälp som ses mer som en service, språkcaféer för nyanlända eller sällskap för äldre som mer handlar om att bidra med sin tid och personliga egenskaper.

Skaparyta	Umeå (FabLab) Helsingborg (Pixlapiren) Malmö (STPLN)	FabLab är en verkstadslokal där man kan träffas för att förverkliga skapande projekt. Pixlapiren är en asfaltsplan med rutor 10*10 m som man får hyra för valfritt ändamål. STPLN har verkstäder, studior och kontorsplatser redo att användas för hantverk, konst och kultur.

Det finns en del gränsfall som vi tycker har varit svåra att avgöra om de ska ses som en relevant delningstjänst eller ej:

- Ett exempel är gratis kajakutlåning (sponsrat av företag) om man plockar skräp (Green kayak). Ingen skaffar sannolikt en egen kajak för att plocka skräp så i praktiken handlar det inte om resurseffektivitet utan mer ett roligt sätt att plocka skräp på.

Många kommunala bostadsbolag erbjuder sina hyresgäster pallkragar eller odlingslotter att odla på, men det tas oftast ut en hyra för det och kan lika gärna jämföras med hyra för parkering. I exemplet Vikenodlarna i

- Tabell 3 får istället vem som helst odla i mån av plats[11] om man samtidigt deltar i studiecirkel.

Exemplen på skaparytor i

[11] Ett liknande initiativ finns i Örebro i form av Framtidsträdgården i Oset.

- Tabell 3 kan vara svåra att avgränsa mot Kulturhus och liknande som är etablerad offentlig service, men vi uppfattar dessa som något mer tillgängliga och där man också kan låna utrustning och material.

Många av delningstjänsterna som går att hitta finns dels i de städer som var med i projektet Sharing cities[12], dels är de samlade i det som kallas Smarta kartan (Start - Smarta Kartan). Smarta kartan samlar initiativ som gör det lätt att hyra, dela, byta, låna, ge och få. De har ställt upp ett antal kriterier för vilka initiativ de tar med:
1. Underlätta för tillgång framför ägande[13]
2. Öppet för alla[14]
3. Det finns lokala deltagare eller användare[15]
4. Småskalighet och lokal närvaro[16]
5. Inte allmänt känt

Det ska dessutom tilläggas att det finns flera traditionella säljbutiker som har börjat med hyrverksamhet. En del går längre och erbjuder möjlighet till testperioder eller liknande. Malmö järnhandel har till och med gratis utlåning av verktyg, vilket då måste anses vara en ”äkta delningstjänst” (Gratis verktygsutlåning ToolPool hos Malmö Järnhandel | Malmö Järnhandel (malmojarnhandel.se)). Men det är fortfarande så att det är svårt att se kommunens roll i ett sådant initiativ, mer än att kunna synliggöra en sådan tjänst på en webbsida, förutsatt att det är gratis. Men det kan ändå behöva kollas juridiskt om det kan anses vara exempel på gynnande av enskild näringsverksamhet.

Det är därför en svår och ständigt närvarande fråga vad som egentligen faller under definitionen delningstjänst. För att svara på vad som är ”relevanta delningstjänster” behöver vi gå tillbaka till syftet. Hyrverksamhet bidrar till exempel också till ökad resurseffektivitet. Men det kan antas att hyrpriset i en traditionell butik är högre än via en delningstjänst. Detta är också ett av Smarta kartans ”tilläggskriterier”, att tjänsten är gratis eller till självkostnadspris. Andra tilläggskriterier är att tjänsten bidrar till ökad tillit mellan människor, att det finns en gemenskap utan makthierarkier där relationerna är starkare än affärsrelationer, men svagare än familjerelationer samt att det kan finnas en demokratisk aspekt i hur arbetet organiseras.

[12] Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå. Karlstad är också mycket aktiva kring delningstjänster.
[13] Därför innehåller Smarta Kartan exempelvis inte reparatörer eller second hand-butiker pga att det är köp/sälj (det verkar dock göras undantag från det i Karlstad och Umeå). På kartan finns inte heller initiativ där du köper tjänster, såsom hundpassning eller ihopmontering av möbler. När det gäller immateriella resurser som tid och kunskap, så visas endast de verksamheter och aktiviteter där kunskapsutbytet mellan deltagarna (om delningsekonomi) är i centrum. Offentliga och allmänna platser visas bara om de erbjuder tillgång till funktioner eller saker utöver det vanliga som vanligtvis medför en kostnad.
[14] Därför innehåller Smarta Kartan inte exempelvis verkstäder som endast medlemmar i en specifik bostadsrättsförening har tillgång till.
[15] Det finns många olika facebookgrupper och appar med mera. Smarta Kartan visar endast de som har lokal aktivitet och där det finns lokala deltagare eller användare.
[16] Detta kriterium syftar på att Smarta Kartan lyfter de tjänster och initiativ som är småskaliga, men även att det ska finnas en eller flera personer att kontakta lokalt.

Diskussion om intressanta delningstjänster och kommunens roll

Resultaten av kartläggningen visar att det finns en mängd olika delningsinitiativ runtom i landet. Men vilka är intressanta att etablera i Örebro och vad har kommunen för roll i det?

Intressanta delningstjänster

Vi har valt att nedan gruppera delningstjänsterna efter de kategorier som Kommunernas handbok till delningsekonomi använder.

Intern verksamhetsstyrning

När det gäller interna resurser kan först konstateras att det finns flera exempel på befintlig delning, som dessutom i dagsläget har information på intranätet. Det gäller lokaler, bilar och budkörning. Vissa resurser delas troligen främst inom en förvaltning, och är mest relevant där, såsom parcyklar för personer med funktionsnedsättning, minibussar och yrkesrelaterade böcker.

Däremot finns det några resurser som redan delas, men där det är otydligt hur man går tillväga om man vill få tillgång:

- Verktyg och maskiner för naturvård
- Uthyrning av anläggningsmateriel
- Inplastningsmaskin
- 3D-skrivare
- Mätinstrument lantmäteri

Möjligen är detta också för smala kundgrupper som redan vet om möjligheten, men det behöver kollas upp om en bredare information och bokningsrutin behöver utvecklas.

Enkäten visade också på nya möjligheter till delning av säsongselektronik. Flera olika verksamheter kunde tänka sig att dela trädgårdsredskap/-maskiner, vagnar för inomhusbruk, värmefläktar, portabel luftkonditionering (AC), flyttbara radiatorer, lamineringsmaskiner samt köksmaskiner. För detta krävs någon form av bokningssystem och det behöver kollas upp om befintliga system kan användas även för dessa resurser. Ett förslag kom också in att daglig verksamhet kan sköta utkörning, vilket kan vara intressant att titta vidare på. Det finns dessutom flera kommunala verksamheter som kan stå för såväl transporter, enklare reparationer och i viss mån även lokaler och personal.

Tillhandahålla

Resurser som redan delas med invånare där det också finns information om det på orebro.se är idrottsanläggningar och relaterade lokaler samt stugor och lägerplatser. Däremot hittas ingen information om hur man bokar fritidsgårdar, eller salar för slöjd eller hemkunskap. Vidare framgår inget om möjligheten att låna flaggor. Hyran av instrument står främst som en avgift och verkar enbart relaterad till de som har plats i Kulturskolan, inte allmänt om man vill prova på.

Digital utrustning för att producera musik, och annan medieproduktion, design, programmering, spel, hemsidor, appar, robotar kan lånas via Trainstation i Vivalla samt Trainstation-bussen. Detta kan breddas till att låna ut utöver att låna på plats. Öbo har

möjlighet att bredda sitt erbjudande om uteleksaker (idag på en gård) och redskap för skötsel av utemiljöer (idag i vissa områden).

Förslag kom in att kommunen skulle kunna låna ut maskiner av olika slag. Det är dock ett komplicerat område som inte bedöms vara ett förstahandsval kring delningstjänster. Om det i framtiden är något som ska utvecklas behöver det utredas hur arbetsmiljö och ansvar vid skador ska hanteras. Ett exempel att utgå från kan vara de leverantörer som hyr ut bilar och hur de hanterar skador. Kan motsvarande tillämpas när kommunen hyr eller lånar ut saker som vi äger? Är det juridisk skillnad mellan att låna och hyra om prylen skadas? Vad täcker våra befintliga försäkringar, kan de breddas för att täcka andra användare och i så fall under vilka villkor? Det är samtidigt viktigt vid uthyrning/lån av maskiner som innebär skaderisk att det finns användarmanualer och att det är tydligt hur ansvaret för såväl person- som egendomsskador fördelas.

En ny potentiell tjänst som identifierats genom kartläggningen är Piffl som vore intressant att etablera i Stadsparken. Man måste kontakta företaget för att få mer information om förutsättningar.

Ett leksaksbibliotek vore intressant att etablera vid någon av familjecentralerna med öppen förskola. Enligt den handbok för start av Leksaksbibliotek (Leksaksbiblioteket, 2020) som finns är organisationsformen ofta en ideell förening eller kommunal verksamhet/bostadsbolag. Ett ställningstagande behövs också kring omfattning och om verksamheten ska vara bemannad, vilket påverkar kostnaderna och kraven på finansiering. Handboken ger exempel på att uppstart kan kosta mellan 40–150 tkr beroende på omfattning medan driftkostnaderna ligger mellan 30–1 300 tkr per år.

Biblioteket skulle kunna bredda sin låneverksamhet i linje med identifierade exempel och låna ut lastcyklar, fröer, sällskapsspel, verktyg, köksmaskiner och allmänt erbjuda möjligheten att önska vad man vill kunna låna i linje med Göteborgs Dela mera.

Skolkök skulle kunna sälja sin överblivna mat vid dagens slut i likhet med Klimatlådan. Det är ett relativt enkelt sätt att ta vara på överblivna resurser.

Exemplet Bagarmossen resilience centre är intressant, men risken är att Örebro är för litet för en sådan mötesplats. De facebook-grupper som bildats i Latorp och Odensbacken kan tänkas ha ambitioner i denna riktning[17], men där är förstås underlaget ännu mindre. I framtiden kanske bostadsområdet Tamarinden kan tänkas vara en plats med goda förutsättningar för att en sådan verksamhet kan etableras. Kanske är det också där man vill prova en stadsodling i park eller annan allmän plats i studiecirkelform som Vikenodlarna?

Ett Fixotek där man kan låna verktyg eller få hjälp att reparera prylar är också intressant. Möjligen kan det samlokaliseras med det som har arbetsnamn Örebro returhus (för återbruk) och som utreds just nu. Fixoteket har också en handbok (Fixoteket+handbok.pdf (goteborg.se)). I den står att det är vanligt att en kommun eller bostadsbolag driver eller finansierar verksamheten, men personalen kan vara personer som arbetsträner och handleds, eller från en förening via ett samarbetsavtal. Exempel på kostnad för uppstart uppgår till 740 tkr medan driftkostnaden kan ligga runt 1,3 mnkr/år. Om det är möjligt att använda befintliga lokaler och personal från någon kommunal sysselsättningsverksamhet kan kostnaden sjunka.

[17] Ideella krafter har t.ex. varit inblandade i driften av Fritidsbanken i Östernärke och har haft andra utvecklingsidéer via Leaderprojekt. I Latorp har man frågat om kommunen kan stå för en enkel lokal där man kan organisera återbruk.

Skaparytor kan vara både utomhus och inomhus och kan fokusera på utlån av verktyg eller andra förutsättningar för skapande eller så kan själva ytan där man kan uppföra kreativa projekt vara den främsta delningen. Här behövs mer diskussion om inriktning.

Möjliggöra

Smarta kartan är det mest intressanta initiativet under denna rubrik. Den är idag ett koncept som delas mellan flera städer där andra kan haka på den befintliga plattformen. För att starta Smarta Kartan i en ny kommun kontaktas den ideella föreningen Kollaborativ Ekonomi Göteborg. De rekommenderar ett etablerat samarbete mellan en aktör från civilsamhälle och en kommun på samma ort, där föreningen i samverkan med kommunen skapar innehåll och håller det uppdaterat lokalt. Det tillkommer en löpande licensavgift, och en utbildning.

Men Örebro kommun har redan en karta för Miljönären som är liknande och visar verksamheter som jobbar med att låna ut, reparera eller återanvända saker (Karta - Örebro kommun (orebro.se)). Ska vi ha båda eller satsa på en, och i så fall vilken? Skillnaden mellan kartornas beskrivna inriktning är liten och består främst i att Miljönären är inriktat på företag, men i praktiken står återbruk i fokus för Miljönären medan delning är större i Smarta kartan[18]. Smarta kartan upplevs lite mer tillgänglig och Avfall Sverige, som tidigare drev plattformen Miljönären, har nu slutat med det så Örebro kommun håller själv kartan levande lokalt. Båda kartorna bedöms kunna täcka både delning och återbruk om man vill och det behövs ett ställningstagande för vilken man vill använda.

Två av de tre ideella nationella delningstjänsterna som identifierats (Skjutsgruppen, Co-Grow, Fruktförmedlingen) är med på Smarta kartan (ej Co-grow), men de kan också läggas ut som tips på Klimatsmart vardag, kommunens kanal för tips om hållbar livsstil.

Reglera

Kartläggningen har inte identifierat konkreta exempel på detta i Sverige. Kommunernas handbok till delningsekonomi nämner däremot två allmänna exempel som kan vara intressanta att titta närmare på.

Handboken nämner att villkora ekonomiska bidrag till en förening kring något om delning. Det pågår ett arbete med att uppdatera grunderna för föreningsbidrag och frågan är om delning kan vara ett relevant perspektiv där? Vissa föreningar använder till exempel utrustning där olika lag kanske i stor utsträckning har sin egen, men skulle kunna dela. Men finns det förutsättningar att ha det som villkor och hur ska det följas upp?

Handboken nämner även att en kommun kan redovisa ambitioner för delning i planprogram eller detaljplaner med Sege park i Malmö som exempel (Sege Park - Malmö stad (malmo.se)). Många gånger kan närhet och gemenskap vara avgörande för enkelheten i att dela och därför är utformning av stadsdelar/grannskap en viktig faktor. Liknande initiativ pågår i Örebro där man i arbetet med planprogram för Pappersbruket skissar på delningstjänster som ett tema som ska kännetecknа området. I arbetet med bostadsområdet Tamarinden, där byggnation nu förbereds, pågår samtal mellan de fem byggherrarna om vad som kan förverkligas av de idéer som finns[19].

---

[18] De olika orterna verkar kunna välja inriktning själva till viss del. Söker man på ”second hand” i Smarta kartan kommer bara verksamheter upp i Karlstad och Umeå.

[19] De fem byggherrarna har skissat på elbilspool, cykelpool med lastcyklar, cykelverkstad, växthus/odlingsytor och trädgårdsredskap, fruktträd och andra ätliga växter, biorum och andra gemensamhetsytor.

Fler människor i egen försörjning

Ett av uppdragets effektmål handlar om att möjliggöra för fler att närma sig arbetsmarknad och egen försörjning. Den utvecklade interna delningen som kan bli aktuell kan möjligen bidra till sysselsättning för daglig verksamhet genom utkörning, underhåll och administration av artiklarna. I övrigt är det sannolikt Leksaksbibliotek och Fixotek som tydligast kan komma att innehålla arbetsmoment som kan passa personer som behöver arbetsträning, men det kräver i vissa fall särskilda färdigheter i att t.ex. reparera. Det bedöms ingå som en naturlig del i en sådan utredning om organisationsform och finansiering att också bedöma om det kan vara aktuellt för arbetsträning i någon form.

Styrgruppen konstaterade att sociala företag ligger mitt på skalan kommersiell-ideell i Figur 1. Sociala företag kan troligen vara en intressant driftsform för vissa delningstjänster där användaren betalar självkostnadspris, men vi har inte stött på att några av exemplen har drivits på det sättet. Därmed inte sagt att det inte förekommer eftersom driftsformen ofta är svår att hitta information om.

På liknande sätt har det på styrgruppens möten tagits upp kommunens ”verktyg” sociala investeringar som en möjlighet, men det måste utgå från ett problem kring social hållbarhet att lösa. Ideell-offentliga partnerskap (IOP) kan också vara ett alternativ att överväga som driftsform där civilsamhället löser ett samhällsbehov som kommunen själv inte kan lösa.

Vägen vidare

Denna rapport avslutas just som en kartläggning. Rapporten har identifierat delningstjänster som kan vara intressanta att utveckla eller nyetablera. Nästa steg är att diskutera rapporten i styrgruppen och besluta om vilka tjänster som ska tas vidare och på vilket sätt. Det kan då vara lämpligt att konstatera att de olika potentiella delningstjänsterna har olika lång startsträcka och förutsättningar.

Av de tjänster som har identifierats som intressanta kan några med stor sannolikhet utvecklas med befintliga resurser:

- Den interna delningen mellan kommunala verksamheter
- Resurser som redan delas med invånare, men där informationen är bristfällig
- Öbo som redan delar vissa prylar, men bara inom en mindre del av sitt bostadsbestånd
- Lägg ut tips om de ideella och nationella delningstjänsterna Skjutsgruppen, Co-Grow, Fruktförmedlingen på Klimatsmart vardag

Andra tjänster kan behöva viss utredning innan de kan tillgängliggöras:

- Tjänsten Piffl har haft kontakt med Örebros Park och gatu-avdelning, men det är oklart vad status är för ett eventuellt avtal.
- Att bredda bibliotekens utbud kräver viss finansiering för inköp, men framförallt en analys av vad man anser lämpligt att satsa på och hur artiklarna fungerar att hantera i befintlig organisation.
- Att sälja överbliven mat från skolkök behöver klargöranden på vilka skolor, till vem och till vilket pris. Det behövs en rutin för hanteringen.
- Att etablera stadsodling på allmän plats är en fråga för Tekniska förvaltningen som behöver utredning om mervärden, arbetsinsatser, eventuella samarbeten, och om aktuellt lämplig lokalisering och driftsform.

- Lite beroende på vad villkor för föreningsbidrag kan handla om vad gäller delning så kan det behövas utredning om vilken typ av föreningar som kan vara aktuella och vad värdet av att ställa sådana villkor kan bli.
- Skaparytor behöver en tydligare inriktning för att kunna värdera vad nyttan och nytillskottet till Örebro är.
- Att beskriva delningsambitioner i detaljplaner och planprogram handlar i första läget mest om vilja och kunskap inom Stadsbyggnad, men i senare skeden om samarbetsavtal med byggherrar. Steg 1 är att lära mer och bedöma intresset lokalt.

En tredje kategori är sådana tjänster som kräver finansiering samt en ny organisation, vilket kräver ett längre förarbete och politiska beslut:

- Leksaksbibliotek, eventuellt kopplat till familjecentral.
- Fixotek, möjligen kopplat till ett eventuellt blivande Örebro returhus (under utredning).
- Karta (Smarta kartan eller Miljönären) kräver först ett ställningstagande om vilken karta vi ska använda. Väljs Smarta kartan behövs sannolikt samarbetsavtal med lokal förening som kan hålla innehållet aktuellt. Kontakt behövs också med föreningen i Göteborg om licens.
- Ett resilience centre är kanske den mest oklara idén där såväl Öbo som kommunen skulle kunna vara aktörer. I planeringen för bostadsområdet Tamarinden finns arbetsgrupper mellan byggherrar som bl.a. diskuterar delningslösningar, men att skapa ett resilience centre handlar inte i första hand om byggnaders utformning utan hyresgästerna och deras intressen. Det kan därför vara ett perspektiv först om några år när Tamarinden står klart.

Att organisera för delning

En kartläggning som den här är alltid en ögonblicksbild. I detta uppdrag har det varit extra tydligt att det hela tiden dyker upp nya exempel. En viktig fråga för framtiden är därför hur nya delningstjänster ska fångas upp och bedömas. Just nu finns en styrgrupp för det tidsbegränsade uppdraget. På längre sikt behövs det något liknande. Utöver funktionen att ta de nu identifierade delningstjänsterna vidare behövs det en funktion som identifierar nya efterhand, som bedömer dess relevans och lämpliga driftsform samt vem som äger frågan att etablera tjänsten och om det krävs politiska beslut för att göra etableringen.

Referenser

Litteratur

Avfall Sverige (2018). *Dela prylar, yta, bil och tid - En vägledning till delningsekonomi i kommunerna.* Rapport 2018:18.

IVL Svenska miljöinstitutet (2018). *Dela prylar, yta, bil och tid - delningsekonomi i kommunerna.* Stockholm, Rapport B2311.

Leksaksbiblioteket, 2020. *Starta leksaksbibliotek! Handbok för att starta och driva ett leksaksbibliotek.* Leksaksbiblioteket Göteborg.

Regeringskansliet (2020). *Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige.* Stockholm, Regeringskansliet.

SOU 2017:22 (2017). *Från värdekedja till värdecykel – så får Sverige en mer cirkulär ekonomi.* Stockholm, Regeringskansliet.

SOU 2017:26 (2017). *Delningsekonomi – På användarnas villkor.* Stockholm, Regeringskansliet.

Digitala källor

Kommunernas handbok till delningsekonomi (karlstad.se), 2021-07-01

Fixoteket+handbok.pdf (goteborg.se) 2021-07-15

Miljönär-vänliga verksamheter i Örebro kommun: Karta - Örebro kommun (orebro.se) 2021-07-15

Planprogram och detaljplan för Sege park: Sege Park - Malmö stad (malmo.se) 2021-07-15